

JORDI MANENT (coord.)

El monjo, l'historiador i l'editor

Homenatge a Josep Massot i Muntaner

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Jordi Manent (coord.)

EL MONJO, L'HISTORIADOR I L'EDITOR

Homenatge a Josep Massot i Muntaner

Publicacions de l'Abadia de Montserrat | 2021

Amb la col·laboració de:

Institut
d'Estudis
Catalans

Universitat
de les Illes Balears

institut d'estudis
balearics

Reial Acadèmia
de Bones Lletres

Primera edició, novembre de 2021

© Els autors, 2021

La propietat d'aquesta edició és de

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Ausiàs Marc, 92-98 – 08013 Barcelona

ISBN: 978-84-9191-198-2

Dipòsit legal: B. 15855-2021

Imprès a Limpergraf, S.L. – Mogoda, 29-31

08210 Barberà del Vallès

Disseny de la col·lecció: Jordi Avià

«Per a mi, llengua, literatura i història
sempre han anat juntes»

Josep MASSOT I MUNTANER
(en una entrevista a Televisió de Mallorca del 2008)

«Tinc feina per viure cent cinquanta anys!»

Josep MASSOT I MUNTANER
(en una entrevista a Televisió de Mallorca del 2008)

«Savi modest, generós i replegat sobre si mateix,
amb la mirada baixa i un mig somriure permanent...
obert a tota mena d'intercanvis erudits i jocs dialèctics»

Joaquim MOLAS
(discurs del 6 de juny de 2002 a la Reial Acadèmia de Bones Lletres)

«És tan poc versemblant crear un personatge
com el pare Massot que només la realitat l'ha pogut inventar»

Sebastià BENNASAR
(*El monjo, l'historiador i l'editor.*
Homenatge a Josep Massot i Muntaner, 2021)

SUMARI

INTRODUCCIÓ: UN MONJO I INTEL·LECTUAL MALLORQUÍ DAVANT LA HISTÒRIA I LA CULTURA, <i>Jordi Manent</i>	7
PRESENTACIONS	19
EL PARE MASSOT O L'ERUDICIÓ HUMIL I NECESSÀRIA, <i>per Francina Armengol i Socías</i>	21
ANIVERSARIS JUBILARS DEL P. JOSEP MASSOT, <i>per Josep M. Soler</i>	27
A JOSEP MASSOT, PERQUÈ S'HO MEREIX, <i>per Joandomènec Ros</i>	33
JOSEP MASSOT, UN SAVI DE LLETRA CATALANA, <i>per Jaume Carot</i>	37
JOSEP MASSOT I L'ACADÈMIA DE BONES LLETRES, <i>per Borja de Riquer</i>	41
JOSEP MASSOT, PRESIDENT DE LA SECCIÓ HISTÒRICO-ARQUEOLÒGICA DE L'IEC, <i>per Ramon Pinyol i Torrents</i>	49

JOSEP MASSOT, UN HOMENOT ENTRANYABLE, <i>per M. Teresa Cabré</i>	55
RETRATS, SEMBLANCES, LAUDATIO	59
JOSEP MASSOT I MUNTANER, MONJO, HISTORIADOR I POLÍGRAF, <i>per Albert Manent (†)</i>	61
JOSEP MASSOT I MUNTANER: ESCRIPTOR I ERUDIT CONTEMPORANI, <i>per Joan Martí i Castell</i>	73
JOSEP MASSOT I MUNTANER: UN DÉU D'OMNISIÈNCIA PER ALS QUI NO HI CREIEM, <i>per Josep Murgades</i>	83
LAUDATIO DEL PARE JOSEP MASSOT I MUNTANER, <i>per Rafael Alemany Ferrer</i>	87
ELS NUSOS DE LA CONTINUÏTAT, <i>per Joan M. Pujals</i>	93
AFABILITAT I BONDAT. SAVIESA I SENZILLESA, <i>per David Pagès i Cassú</i>	101
L'EDITOR, EL DIRECTOR DE REVISTES I L'ASSESSOR CULTURAL	107
MIG SEGLE MODERNITZANT UNA EDITORIAL QUE EN TÉ SIS, <i>per Núria Mañé i Montse Ginesta</i>	109
ELS CÒMICS PUBLICATS PER L'ABADIA DE MONTSERRAT <i>per Josep Riera Pujal</i>	117
UN PERFIL DEL SAVI HUMANISTA, <i>per Vinyet Panjella</i>	127
JOSEP MASSOT O EL SUPORT <i>SINE QUA NON</i> , <i>per Lola Badia</i>	133
L'ALTRUISME ERUDIT DE JOSEP MASSOT: LA «BIBLIOTECA MARIAN AGUILÓ» I LA «BIBLIOTECA MIQUEL DELS SANTS OLIVER», <i>per Joan Mas i Vives</i>	143

ELS INICIS DE RANDA, per <i>Margalida Tomàs</i>	149
LA RELACIÓ DE MASSOT I MUNTANER I LES PITIÜSES, per <i>Miquel Costa i Felip Cirer</i>	157
JOSEP MASSOT I L'EDITORIAL BARCINO, per <i>Carles Duarte</i>	163
L'HISTORIADOR TOUT COURT	169
JOSEP MASSOT I MUNTANER I ELS ESTUDIS SOBRE LA SEGONA REPÚBLICA, LA GUERRA CIVIL I EL PRIMER FRANQUISME ALS TERRITORIS DE PARLA CATALANA, per <i>David Ginard i Féron</i>	171
JOSEP MASSOT I MUNTANER COM A BIÒGRAF, per <i>Albert Balcells</i>	179
AGRAÏMENT A JOSEP MASSOT, ADMIRAT COM A HISTORIADOR I ESTIMAT COM A AMIC, per <i>Paul Preston</i>	189
EL PARE MASSOT, LA CULTURA CATALANA I LA SECCIÓ HISTÒRICO-ARQUEOLÒGICA DE L'IEC, per <i>Antoni Simon i Tarrés</i>	195
INLASSABLE JOSEP MASSOT I MUNTANER: VÉRITÉ ET RÉCONCILIATION, per <i>Dominique de Courcelles</i>	203
MÉS ENLLÀ DE L'ESTUDI DE LA GUERRA CIVIL. JOSEP MASSOT I MUNTANER, RANDA I LA HISTÒRIA CONTEMPORÀNIA DE MALLORCA, per <i>Pere Gabriel</i>	211
L'HISTORIADOR DE LA LITERATURA	221
LA CONSTRUCCIÓ DEL LLEGAT INTEL·LECTUAL DE JOSEP MASSOT I MUNTANER: LA SÈRIE <i>ESCRITORS I ERUDITS CONTEMPORANIS (1996-2013)</i> , per <i>Carme Gregori Soldevila</i>	223
EL PARE MASSOT I EL <i>DICCIONARI BIOGRÀFIC DE L'ACADÈMIA DE BONES LLETRES</i> , per <i>Pere Molas Ribalta</i>	235

JOSEP MASSOT O LA PREDESTINACIÓ PER LES OBRES, <i>per Albert Hauf Valls</i>	243
JOSEP MASSOT I MUNTANER I LA CULTURA ESCRITA PRODUÏDA A MALLORCA <i>per Damià Pons</i>	251
JOSEP MASSOT I MUNTANER I MENORCA: MESTRATGE I GENEROSITAT, <i>per Josefina Salord Ripoll</i>	261
JOSEP MASSOT I MUNTANER I ELS HOMENOTS VALENCIANS, <i>per Vicent Simbor Roig</i>	271
L'HISTORIADOR DE L'ESGLÉSIA, I LA VIDA RELIGIOSA	279
JOSEP MASSOT I MUNTANER, HISTORIADOR DE L'ESGLÉSIA, <i>per Pere Fullana Puigserver</i>	281
EDITOR DE LLIBRE RELIGIÓS I HISTORIADOR DE MONTSERRAT, <i>per Bernabé Dalmau, OSB</i>	291
P. JOSEP MASSOT I MUNTANER, MONJO, <i>per G. Xavier Caballé, OSB</i>	297
L'HISTORIADOR DE LA LLENGUA I DE LA MÚSICA	305
JOSEP MASSOT, HISTORIADOR DE LA LLENGUA, <i>per Josep Moran, Mar Baïlle i Joan Anton Rabella</i>	307
EL MEU JOSEP MASSOT: ENTRE LES BALADES TRADICIONALS I LA CATALANÍSTICA INTERNACIONAL, <i>per August Bover i Font</i>	311
MASSOT I L'OBRA DEL CANÇONER POPULAR DE CATALUNYA, <i>per Joan Veny</i>	317
L'EDICIÓ DELS MATERIALS DE L'OBRA DEL CANÇONER APLEGATS A LES PITIÛSES, <i>per Isidor Marí</i>	325
JOSEP MASSOT, ESTUDIÓS D'ANTONI M. ALCOVER, <i>per Maria Pilar Perea</i>	333
LA RELACIÓ EPISTOLAR ENTRE JOAN COROMINES I JOSEP MASSOT I MUNTANER, <i>per Josep Ferrer i Costa i Joan Pujadas i Marquès</i>	339

RECORDS PERSONALS I FAMILIARS	359
ELOGI DE JOSEP MASSOT I MUNTANER ARA QUE FA VUITANTA ANYS, <i>per Anna Maria Macià i Elisenda Marsal</i>	361
L'AMIC JOSEP MASSOT I MUNTANER, <i>per Jaume Medina</i>	367
AMIC MASSOT, <i>per Lluïsa Julià</i>	373
ALGUNES REFLEXIONS ENTORN DE LA MEVA RELACIÓ AMB JOSEP MASSOT I MUNTANER, <i>per Philip D. Rasico</i>	381
JOAN FUSTER I EL CURIAL, <i>per Antoni Ferrando Francés</i>	385
EL PARE MASSOT. UN HOMENOT. UN HOME BO, <i>per Fanny Tur Riera</i>	401
JOSEP MASSOT I MUNTANER: UN FILÒLEG BENEDICTÍ <i>per Anna Maria Saludes i Amat</i>	407
ELS SOPARS AMB EL PARE MASSOT, <i>per Jordi Manent</i>	411
EL DIA QUE NETFLIX CONEGUI EL PARE MASSOT..., <i>per Sebastià Bennasar</i>	419
EL PAÍS DEL PARE MASSOT, <i>per Carles Cabrera</i>	425
EL MEU GERMÀ PEP, <i>per Biel Massot i Muntaner</i>	431
BIBLIOGRAFIA DE JOSEP MASSOT I MUNTANER	441
INTRODUCCIÓ, <i>per Rafael Roca</i>	443
BIBLIOGRAFIA DE JOSEP MASSOT I MUNTANER, <i>per Rafael Roca</i>	449
CRONOLOGIA BIOGRÀFICA DE JOSEP MASSOT I MUNTANER, <i>per Jordi Manent (amb la col·laboració de Miquel Jaume i Campaner †)</i> ..	541
PREMIS, GUARDONS, HOMENATGES I RECONeixEMENTS	559

INTRODUCCIÓ

*Un monjo i intel·lectual mallorquí
davant la història i la cultura*

Jordi MANENT

Filòleg i coordinador del volum

ANY DE COMMEMORACIONS

D'UNA FIGURA CLAU DE LA CULTURA CATALANA

Aquest 2021 no és un any qualsevol en la vida de Josep Massot i Muntaner, conegut com a pare Massot en el món eclesiàstic, cultural, intel·lectual i universitari. Són tres les commemoracions que pot celebrar: els cinquanta anys de la seva ordenació sacerdotal, els cinquanta anys com a director de Publicacions de l'Abadia de Montserrat (PAM) i el seu vuitantè aniversari. I l'any vinent podrà celebrar els seixanta anys des que ingressà al monestir de Montserrat. Amb tantes celebracions, era inexcusable i indefugible que diverses institucions i persones li retéssim aquest merescut homenatge.

En aquest volum miscel·lani en volem destacar totes les seves facetes, que principalment ja queden resumides en el títol: *El monjo, l'historiador i l'editor. Homenatge a Josep Massot i Muntaner*. Per això hem cregut convenient de dividir el volum segons els principals aspectes que ha conreat al llarg de la seva vida intel·lectual, religiosa i laboral, encara ben activa: l'editor i director de revistes; l'assessor cultural; l'historiador *tout court*, l'historiador de la literatura, l'historiador de l'Església i la vida religiosa, i l'historiador de la llengua i de la música. Enceten la miscel·lània les presentacions de totes les institucions que hi donen suport i un apartat de retrats, semblances i una *laudatio* que introdueixen, des de diversos angles i estils, aquest homenatge que ha donat el nostre país. Clouen el llibre una sèrie de records personals i familiars, oportuns per a l'ocasió, així com una bibliografia, una cronologia i una llista de premis i reconeixements, a més d'unes pàgines centrals amb un plec de fotografies que plasmen la vida, la trajectòria i les coneixences del pare Massot. En total són cinquanta-cinc textos (introducció bibliogràfica inclosa) i seixanta estudiosos de disciplines diverses que col·laboren en el llibre.

A l'hora de planificar el volum, encarregar els temes als autors i posteriorment distribuir els articles entre els apartats corresponents, cal dir que en alguns casos no ha estat gens fàcil col·locar els escrits en un compartiment o en un altre, atès que, com és sabut entre els qui coneixen bé l'obra de l'homenatjat, les matèries que estudia sovint són vasos comunicants que lliguen a la perfecció les diverses disciplines de la història, i també de la literatura i la llengua, a més del territori i les persones. Per tant, de vegades també hauria tingut sentit posar l'article sota un altre epígraf. En el llibre hem reeditat algun article ja publicat anteriorment, que creiem valuós o perquè ens ho ha demanat algun dels autors, però

la major part dels escrits són treballs inèdits que acreixen la dimensió del personatge i de la seva obra. En el cas de la bibliografia, Rafael Roca ha ampliat amb algunes seccions i ha actualitzat la que ja va publicar el 2017 en el llibre de Massot i sobre Massot, editat per la Universitat de València i titulat *De València i Mallorca. Escrits seleccionats*, a càrrec de Vicent Simbor.

Aquest volum s'afegeix als diversos llibres i monogràfics d'homenatge publicats els darrers quatre lustres: *La cultura catalana en projecció de futur. Homenatge a Josep Massot i Muntaner* (2004), a cura de Germà Colón, Tomàs Martínez i Maria Pilar Perea; «Josep Massot i Muntaner, un savi infatigable», dossier publicat al número 859 de la revista *Lluc* (2007); *Bibliografia de Josep Massot i Muntaner* (2012), a cura de Joan Martí i Castell i Josep Moran i Ocerinjaregui; *Josep Massot i Muntaner. 44è Premi d'Honor de les Lletres Catalanes* (2012), d'Òmnium Cultural; «Josep Massot i Muntaner», dossier publicat al número 60 de la revista *Caràcters* (2012); *Saviesa i compromís. Nou entrevistes a Josep Massot i Muntaner* (2015), a cura d'August Bover i Manuel Llanas; *De València i Mallorca. Escrits seleccionats* (2017), edició a càrrec de Vicent Simbor Roig, i «Especial Josep Massot i Muntaner» (2021), dossier publicat al número 56 de *Modèlics. Amics del Seminari*.

L'HISTORIADOR TOT TERRENY

No cal perspectiva històrica per adonar-nos de la important petja de Josep Massot i Muntaner com a estudiós de fets i personatges de la nostra llengua, literatura i història. Des del seu primer llibre, *Els mallorquins i la llengua autòctona* (Curial, 1972) —«una història social de la llengua catalana a Mallorca que en el moment de la seva publicació va ser una fita del tot innovadora», en parau-

les de Damià Pons—, que ha estat reeditat tres vegades més amb versions molt ampliades, fins al darrer que ell ha publicat,¹ en una edició impecable, *Caçadors de cançons. Les missions de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya (1920-1940)* (PAM, 2021), l'obra del monjo i historiador manté vigència, solvència i prestigi. I compta amb més de setanta llibres publicats (entre els quals algun opuscle) i setanta més com a coordinador, curador o editor, sense comptar-hi els centenars de llibres que Massot ha revisat, i en alguns casos refet, com a editor de Publicacions de l'Abadia de Montserrat o des d'alguna altra institució. Si mirem els números que ens proporciona la bibliografia de Roca, en total hi trobem 1.249 entrades si hi comptem llibres, traduccions dels seus llibres i articles, articles publicats en parts de llibres, edicions i revisions, pròlegs, articles a revistes, diaris, diccionaris i enciclopèdies, ressenyes i entrevistes que li han fet. I tot això sense comptar-hi diverses ressenyes, cartes al director i alguns articles publicats amb pseudònim i, com hem dit, un gruix considerable de llibres revisats per ell sense que en quedi constància en els crèdits. És, per tant, la seva, una obra ingent en quantitat, però no només això.

L'obra de Josep Massot, que podríem qualificar d'historiador tot terreny, pot presumir, també, de molt de rigor i molta qualitat. El detallisme i la precisió en els seus llibres són marca de la casa—què seria un llibre de Massot sense notes a peu de pàgina?— i les seves aportacions a la història, la llengua i la literatura del nostre país—en el sentit més ampli possible, és a dir, de totes les terres de parla catalana— són fonamentals. Massot va començar a

1. De fet, el darrer llibre que ha publicat, o han publicat sobre Massot, es titula *Josep Massot i Muntaner. El combat per la història*, a cura de David Ginard (Leonard Muntaner edicions, 2021). No és, per tant, un llibre que ell hagi pensat, sinó que han estat els altres que l'han pensat per ell i l'han editat com un llibre-entrevista.

despuntar als anys seixanta, però sobretot a principis dels setanta, com a renovador de la historiografia de les illes Balears amb punts de vista desconeguts fins al moment i amb una intenció ideològica clara. Tal com afirma Damià Pons en el seu article que trobareu en aquest volum: «El seu lligam amb Mallorca també responia a una altra decisió, alhora cívica i intel·lectual: la d'assumir el compromís de contribuir activament a fer possible que aquella illa de catalanitat somorta adquirís consciència de la seva identitat nacional, assolís el ple coneixement del seu patrimoni cultural i incorporàs al seu imaginari col·lectiu les fites més rellevants de la història contemporània pròpia». I hi afegeix: «Massot pretén reconstruir un període historicocultural concret mitjançant una gran acumulació de dades i fent ús d'una metodologia descriptiva que per damunt de tot persegueix l'objectivitat i l'aportació de la màxima informació possible, sempre contrastada i veraç. Ara bé, Massot i Muntaner posa les seves eines de recerca al servei d'un objectiu que és també ideològic: rescatar de l'oblit o alliberar del tòpic uns materials ben determinats, el tret principal dels quals és que havien quedat sotmesos al silenci o havien estat desvirtuats amb mala intenció durant els anys del franquisme».

L'historiador i els seus llibres són una font fiable i de referència a la qual acudir gràcies a la seva profunda objectivitat —malgrat la subjectivitat ideològica subjacent inevitable en cadascú— i a la prioritat de cercar allò que s'aproxima més a la veritat històrica, i és així que va començar el seu interès per la història: tot volent entendre la Guerra Civil espanyola a través del controvertit llibre de Georges Bernanos *Els grans cementiris sota la lluna*. Massot no té manies a l'hora de descriure les virtuts i els defectes en les actuacions dels republicans i dels franquistes, del capteniment de l'Església de Mallorca, Menorca i Eivissa i Formentera,

i no s'amaga de criticar, per exemple, certes actituds de Llorenç Villalonga durant la guerra i la postguerra tot i considerar-lo un gran escriptor.

Dèiem que Massot és un historiador tot terreny. Ho és, certament, perquè examina la mateixa història, la llengua i la literatura, però també estudia l'Església i la societat, atès que, com sostenia en una entrevista recent a *Catalunya Cristiana*, «Els homes tenim alguna cosa a dintre que ens porta a buscar més enllà» (5-9-2021, p. 11). Fins i tot Massot és en certa manera expert en història militar per la quantitat d'arxius que ha consultat, i perquè alguns dels seus llibres relacionats amb la Guerra Civil en parlen. Sap distingir perfectament un destructor d'un creuer i d'un cuirassat, i es queixa quan algun periodista o historiador novell o poc curós no és precís en la matèria i fica la pota en treure conclusions precipitades per manca d'atenció o anàlisi. Massot és, també, un historiador tot terreny perquè sap adaptar-se al registre que demana el llibre que publica: així, sobre una mateixa temàtica, en sap construir la versió aprofundida o erudita del llibre i la versió divulgativa (vegeu, per exemple, les diverses biografies sobre Antoni Maria Sbert o els llibres sobre la Guerra Civil a Mallorca). Massot és, també, un biògraf i un retratista de diversos personatges de la nostra cultura i de la nostra Església, una vessant que destaca amb encert Albert Balcells en la seva aportació en aquesta miscel·lània.

Són moltes les temàtiques que ha tractat i són molts els llibres que ha escrit. Seria difícil destacar-ne els més importants, però sí que podem traçar el gruix principal de les seves aportacions:

- Estudiós de la Guerra Civil, sobretot de la relacionada amb les illes Balears i Catalunya.

- Estudiós de la història de les illes Balears, sobretot de Mallorca, centrada en la Guerra Civil, la postguerra, l'exili i la repressió.
- Estudiós de la història de l'Església i del monestir de Montserrat.
- Investigador i divulgador de llibres que relacionen llengua, literatura, cultura i societat de l'àmbit lingüístic de parla catalana.
- Preservador i continuador de la publicació de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya i curador i editor d'altres cançoners populars de les illes Balears.
- Biògraf o estudiós de figures relacionades amb la lingüística i la filologia catalana (Marià Aguiló, Antoni Maria Alcover, Antoni M. Badia, Frederic Clascar, Jordi Rubió i Manuel Sanchis Guarner), l'Església catalana (Gabriel Brasó, Pere Celestí Gusi, Josep Deàs, Aureli Maria Escarré, Antoni Maria Marcet, Josep Miralles i Miquel Muntadas), la intel·lectualitat, el mecenatge i la política de Catalunya, el País Valencià i les illes Balears (Joan Estelrich, Joan Fuster, Teodor Llorente, Rafael Patxot, Antoni Maria Sbert i Llorenç Villalonga) i la Guerra Civil espanyola (Alberto Bayo, Georges Bernanos, Arconovaldo Bonaccorsi «Conde Rossi», Antonio Espina, Alan Hillgarth, Alexandre Jaume Rosselló i Guillermo Roldán); d'aquestes i altres figures.
- Historiador de la cultura a través de les sèries *Escriptors i erudits contemporanis* (dotze volums), *Semblances i comentaris* (un volum) i *A la ciutat dels llibres* (cinc volums).

- Historiador de referència internacional en algunes temàtiques relacionades amb la Guerra Civil, atès que alguns dels seus llibres i articles han estat traduïts al francès, l'alemany, l'anglès i l'italià.
- Editor de Publicacions de l'Abadia de Montserrat des de fa cinquanta anys i director de *Studia Monastica* (1970-1993), *Randa* (des de 1975), *Llengua & Literatura* (1986-2010) i *Serra d'Or* (des de 1995), entre d'altres.

L'EMPREMTA DE MASSOT A PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT, L'EDITORIAL MÉS ANTIGA D'EUROPA

També és molt remarcable la tasca encomiable que ha fet Publicacions de l'Abadia de Montserrat des del seu naixement com a impremta el 1499 amb l'abat Cisneros fins a l'actualitat. És a partir del segle xx que comença a esdevenir una editorial amb vocació empresarial, però sense perdre mai els seus objectius de publicar llibres religiosos, de difondre el missatge cristià i de fer un servei a la llengua i a la cultura catalanes. Segons els webs oficials de la Cambridge University Press i l'Oxford University Press,² la primera va obtenir el permís del rei Enric VIII, el 1534, per publicar llibres, el primer dels quals es va editar el 1584, mentre que la segona neix el 1568. Tanmateix, la Cambridge University Press s'equivoca quan afirma, en la segona part de la frase, que «The Press published our first book in 1584, making us the oldest publishing house in the world». Així, podem afirmar, d'acord amb el llibre *Cinc-cents anys de Publicacions de l'Abadia de Montserrat*

2. Vegeu <www.cambridge.org> i <www.global.oup.com>.

(2005), escrit per Francesc Xavier Altés, Josep Massot i Josep Faulí, que les PAM són l'editorial més antiga d'Europa i també del món que continua en actiu.

En tota aquesta apassionant història de l'editorial montserratina, el paper que juga Josep Massot a partir de 1971 és determinant perquè, tot i que ja feia alguns anys que col·laborava amb l'editorial, amb la seva direcció la renova, la modernitza i li dona un nou impuls. Durant anys, Curial Edicions Catalanes, Edicions 62 i Enciclopèdia Catalana van editar col·leccions interessantíssimes de llibres d'història. Desgraciadament, des de fa uns anys que Curial bàsicament reedita llibres, i des de fa uns quants decennis que les altres dues editorials van reorientar els seus catàlegs i va minvar força la llista de llibres que omplien aquelles col·leccions que tracten la temàtica històrica exclusivament («Llibres a l'Abast» i «Història Nacional», d'Edicions 62, per exemple). Així que les PAM, amb un caràcter conscient o no de suplència, s'han convertit en una de les principals editorials de referència que publica llibres d'història, i això sense desmerèixer els importants catàlegs editorials de Rafael Dalmau Editor i Editorial Base, a més de les Publicacions de la Universitat de València, Editorial Afers i les Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili, entre d'altres que, si bé editen llibres d'història, ho fan, pel que fa al nombre, més modestament. Parlàvem del caràcter de suplència de les PAM, i és que és gràcies a Massot que s'han rescatat de l'oblit, perquè haurien romàs inèdites, centenars de tesis dels territoris de parla catalana que tracten totes les temàtiques, des de les més convencionals fins a les més inversemblants. Tot plegat no ha estat una casualitat, ja que Massot, mallorquí de naixement i català d'adopció, sempre ha tingut tot l'àmbit lingüístic al cap i ha esdevingut, amb una gran eficàcia, un home pont entre tots els terri-

toris de parla catalana, de Fraga a Maó i de Salses a Guardamar, com diu el tòpic.

Les PAM no només han destacat en la publicació de llibres d'història. També ho han fet en llibres que estudien la literatura i la llengua catalanes, en l'edició del llibre religiós i de pensament, en la publicació de llibres per aprendre música i per a l'ensenyament de català a adults a través del *Veus i A punt*, i en l'edició de còmics —sobretot als anys seixanta i setanta— i llibres infantils. El seu catàleg acumula més de 3.000 títols i, a dia d'avui, vuitanta-cinc col·leccions diferents, la gran majoria en actiu, però d'alguna només es reediten títols. Pel que fa a les revistes, i després d'haver de tancar dolorosament *Tretzevents* el 2011 per falta d'ajuts econòmics, són set les que ara edita l'editorial montseratina: *Caplletra*, *Documents d'Església*, *Piu-Piu*, *Qüestions de Vida Cristiana*, *Randa*, *Serra d'Or* i *Studia Monastica*.

Una de les frases preferides de Massot és «suaviter in modo, fortiter in re». Es tracta de la cèlebre sentència del retòric Quintilià que demana una combinació equilibrada entre la suavitat de les formes i la fermesa a l'hora de mantenir els principis. Aquesta manera d'actuar és la que ha aplicat en el seu catalanisme —que ve de família— i la que li ha permès arribar a acords amb gent de pensament divers i al convenciment per anar editant, per exemple, la difícil i complexa Obra del Cançoner Popular de Catalunya. En guanyar el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes el 2012, Josep Massot va afirmar que portava cinquanta anys sense fer vacances. I fa poc, en la mencionada entrevista de David Pagès a *Catalunya Cristiana*, arribava a dir més d'una frase que esparvera: «He aprofitat sempre molt el temps. Amb un mes de vacances a l'editorial, feia un llibre a base de treballar molt. He treballat totes les hores possibles i no possibles, he passat moltes nits dor-

mint poc... Continuo aprofitant tots els minuts de què dispo, per bé que, per raons de salut, he hagut de reduir el nombre d'hores de treball: he passat de les setze/divuit a les deu/dotze d'ara» (p. 12).

CLOENDA

Abans d'acabar, voldria expressar una sèrie d'agraïments: al pare abat de Montserrat Josep Maria Soler, ara abat emèrit, i a tota l'abadia de Montserrat, per haver confiat en mi per coordinar aquest volum d'homenatge; als responsables de les diverses institucions impulsores, per haver-hi participat des del primer moment: a Francina Armengol i Mateu Malondra, del Govern Balear i l'Institut d'Estudis Baleàrics; a Joandomènec Ros, Ramon Pinyol i Teresa Cabré, de l'Institut d'Estudis Catalans; a Ignasi Casadesús, de la Xarxa Vives d'Universitats; a Jaume Carot i Maria Magdalena Brotons, de la Universitat de les Illes Balears, i a Borja de Riquer, de la Reial Acadèmia de Bones Lletres. Un graïment especial per a Núria Mañé i Antònia Vázquez, i per extensió a tots els treballadors de les Publicacions de l'Abadia de Montserrat, per la seva col·laboració i suport. També vull agrair a August Bover, Xavier Caballé, Roser Carol, Ares Cucurell, Bernabé Dalmau, David Ginard, Biel Massot, Pere Molas, Ramon Pinyol, Borja de Riquer, Rafael Roca, Josefina Salord, Antoni Simon, Margalida Tomàs, Teresa Tomàs i Àlvar Valls les seves informacions i precisions diverses.

Vull deixar constància de l'adhesió a aquest homenatge de Maria Capdevila, Josep Maria Domingo, Eulàlia Duran, Tomàs Martínez i Ramon Pla i Arxé, als quals, per motius personals o de salut, no els ha estat possible de participar a la miscel·lània. I m'ex-

cusos per aquelles persones a qui hauria agradat de col·laborar-hi, però a les quals no m'ha estat possible demanar-ho perquè ja no hi havia espai material per a encabir nous textos.

Una cultura es mesura, també, per la quantitat d'obres publicades que la conreen, l'estudien, l'analitzen i la defensen, però sobretot per la qualitat i la solidesa dels seus textos, que la prestigien als ulls del món. És evident que tots dos aspectes els trobem en l'obra i la trajectòria de Josep Massot i Muntaner. Seguim-ne l'exemple.

EL PARE MASSOT O L'ERUDICIÓ HUMIL I NECESSÀRIA

Francina ARMENGOL I SOCIÀS

Presidenta de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears

Parlar del pare Massot a les Balears és parlar de tota una institució en el camp de la cultura i la investigació històrica. Nascut a Palma l'any 1941, Josep Massot i Muntaner és, sens dubte, tot un referent per a la intel·lectualitat mallorquina i catalana, comunitats a les quals ha dedicat tota una vida d'estudi i erudició. N'és una bona mostra la seva extensa obra, que comprèn estudis de llengua i literatura (*Els mallorquins i la llengua autòctona*, 1972), de teologia i religió (*Aproximació a la història religiosa de la Catalunya contemporània*, 1973; *Església i societat a la Mallorca del segle xx*, 1977) i d'investigació sobre la Guerra Civil (*La Guerra Civil a Mallorca*, 1976; *Cultura i vida a Mallorca entre la guerra i la postguerra (1930-1950)*, 1978; *Els intel·lectuals mallorquins davant el franquisme*, 1992; *Guerra civil i repressió a Mallorca*, 1997).

Compromès amb la cultura i la societat del seu temps, ha participat en nombroses iniciatives relacionades amb la promoció i la defensa de la llengua i la literatura catalanes, entre les quals cal destacar la seva col·laboració a la *Gran enciclopèdia catalana* o les seves valuoses aportacions com a membre de la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans i membre numerari de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Tota aquesta tasca, al capdavant, li ha estat reconeguda mitjançant nombrosos guardons i reconeixements: Premi Francesc de Borja Moll en la convocatòria dels Premis 31 de Desembre de l'Obra Cultural Balear (1989), Creu de Sant Jordi (1996), Premi d'Honor de les Lletres Catalanes (2012), Medalla d'Honor de la Xarxa Vives d'Universitats (2018) i Medalla d'Or de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears (2019), entre d'altres, sense oblidar les seves investitures com a doctor *honoris causa* per la Universitat de les Illes Balears (1998) i la Universitat de València (2016).

Però potser un dels aspectes més apassionants de la tasca investigadora del pare Massot és la seva impagable aportació a l'anàlisi dels fets que desembocaren en la Guerra Civil a Mallorca, publicada en un volum que porta el mateix nom (*La Guerra Civil a Mallorca*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, col·l. «Biblioteca Serra d'Or», núm. 9, 1976). Es tracta d'un interessantíssim estudi que comprèn el període que transcorre des de la preparació de l'anomenat Movimiento i l'aixecament del 18 de juliol de 1936 fins a la conversió de Mallorca en un importantíssim enclavament aeronaval, passant per episodis com el del frustrat desembarcament del capità Bayo a Porto Cristo l'estiu de 1936. Tot plegat amb l'erudició i la saviesa que caracteritzen aquest monjo benedictí, reflectides en aquesta obra i en d'altres que aborden amb rigor i equanimitat un dels períodes més funestos i decisius de

la nostra història contemporània. El pròleg que ell mateix va escriure en ocasió de la publicació del llibre esmentat ja ens adverteix del seu tarannà: «Vaig sentir també més d'un cop converses quasi a cau d'orella, que parlaven de morts a les cunetes, d'oli de ricí administrat sense contemplacions, d'enemistats entre famílies que no s'havien apaivagat amb els anys, de venjances i de crims comesos sota la capa de la revolució nacional-sindicalista, l'eterna revolució pendent...».

Han hagut de passar molts d'anys per poder corroborar l'horror sàviament intuït pel nostre homenatjat. Un horror que ha quedat al descobert mitjançant l'excavació i posterior exhumació de les restes de les persones represaliades pels botxins més sanguinaris del franquisme, que ha estat possible gràcies, entre d'altres, a l'aprovació pel Parlament de les Illes Balears de la Llei 10/2016, del 13 de juny, per a la recuperació de persones desaparegudes durant la Guerra Civil i el franquisme, tramitada i promulgada sota la meva presidència. És una llei que, val a dir-ho, ha permès que moltes famílies hagin pogut recuperar les despulles dels seus éssers estimats i, allò que per ventura és tant o més important, tenir la certesa que tot aquell oprobi i aquella ignomínia han estat d'alguna manera reparats en la intimitat de l'estima i el dolor durant tant d'anys covats.

Un altre aspecte a destacar de la tasca ingent de Josep Massot i Muntaner és l'honestetat amb què ha treballat aquest tema i d'altres de la seva vasta producció i que configuren allò que, sens dubte, constitueix un corpus d'estudi i de consulta imprescindible per a qualsevol persona que vulgui acostar-se a alguna de les disciplines objecte de la seva investigació i anàlisi. Segueix dient Massot, al pròleg esmentat: «Des d'aleshores [tot referint-se al primer any d'universitat i a l'accés als primers llibres prohibits

que arribaven de fora] ja no em va abandonar la dèria de voler saber què havia passat realment entre el 1936 i el 1939, i de mirar què hi havia de cert i què hi havia de fals en relats abrandats de fervor nacionalista [...]. Tot plegat, però, queia molt lluny del meu camp habitual de treball, centrat en la història de la literatura i teòricament en la literatura medieval i tradicional».

Modèstia, afany d'esbrinar la veritat, rigor científic i acadèmic... És a dir, tot allò que es necessita per enllestir seriosament qual-sevol empresa amb unes mínimes garanties d'èxit. No hi ha dubte que el pare Massot les posseeix amb escreix, aquestes qualitats, unides a una humilitat i una bonhomia que potser varen ser les causants que, cap allà l'any 1962, abraçàs els hàbits religiosos i ingressàs a l'orde benedictí del monestir de Montserrat, on va ser ordenat prevere el 1971. Però ni tan sols la magnitud gairebé enciclopèdica de la seva obra ni cap dels nombrosos reconeixements de què ha estat objecte li han impedit ser conscient de les seves limitacions a l'hora d'engegar els seus projectes: «Així i tot, soc conscient que, malgrat l'esforç que hi he posat i la preocupació que sempre he tingut per servir la veritat, molts punts resulten foscs i molts altres podran ésser matisats o rectificats», diu Josep Massot al ja citat pròleg amb motiu de la primera edició de *La Guerra Civil a Mallorca*, una de les seves obres més interessants i reeixides.

Ens trobam, doncs, davant d'una de les grans personalitats de la nostra terra. En uns temps en què domina l'obsessió per esdevenir qualcú, és a dir, per aparèixer com més millor a través de l'efecte multiplicador dels mitjans de comunicació i les xarxes socials, la discreció i el bon quefer del pare Massot esdevenen tot un exemple per a les futures generacions. No debades celebrem vuitanta anys de sàvia i fecunda existència, cinquanta dels quals

al capdavant de les Publicacions de l'Abadia de Montserrat, una de les editorials més emblemàtiques de les comunitats de parla catalana. Jo no puc fer gaire més que unir-me a aquest sentit i meregut homenatge, i expressar alhora la meva íntima satisfacció pel fet que l'homenatjat en qüestió sigui un ciutadà il·lustre de la nostra comunitat autònoma. En uns temps com els que ens ha tocat viure, el seu exemple i la seva trajectòria esdevenen un al·licient extraordinari a l'hora de tenir la certesa que la constància, la tenacitat i el treball ben fet constitueixen les eines amb què podem superar aquesta i qualsevol altra conjuntura que se'ns presenti.

ANIVERSARIS JUBILARS DEL P. JOSEP MASSOT

† Josep M. SOLER
Abat de Montserrat (2000-2021)

L'any 2021 és un any d'aniversaris importants per al P. Josep Massot i Muntaner. Importants i significatius per a ell, per a la comunitat de Montserrat i per a molta gent a qui de tantes maneres ha arribat la seva irradiació. Efectivament, enguany celebra els vuitanta anys de naixement, els cinquanta d'ordenació presbiteral i els cinquanta de director de les Publicacions de l'Abadia de Montserrat. I ho celebra en plena activitat, per bé que a un ritme més moderat que abans, no tant per raó de l'edat com per les seqüeles de la crisi cardíaca que va tenir fa uns pocs anys.

Nascut a la ciutat de Palma, sempre s'ha sentit molt vinculat a Mallorca i, més àmpliament, a totes les illes Balears. A més de tenir-hi familiars, hi té un bon nombre d'amics. He tingut ocasió de comprovar-ho directament per algunes visites institucionals vinculades a l'àmbit cultural i al de les nostres publicacions, par-

ticularment a la revista *Serra d'Or*, que he fet amb ell a Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera. M'ha estat un enriquiment conèixer diversos indrets d'aquestes illes acompanyat per ell i per alguns dels seus amics. I, encara més, m'han estat un enriquiment les converses que aquestes visites propiciaren.

Sense renunciar per res als seus orígens mallorquins, però, des que va arribar a Barcelona per estudiar a la universitat i, encara més, des de la seva entrada a Montserrat, s'ha arrelat profundament a Catalunya. I el nombre de les seves amistats s'ha multiplicat, també en l'àmbit internacional. Són amigues i amics en els àmbits més diversos i amb maneres de pensar molt diferents. Moltes vegades, l'amistat amb el P. Josep Massot ha comportat establir ponts i crear vincles també entre els seus amics. Tot això s'ha traduït en moltes concrecions al servei de la cultura. Però no són pocs els moments que aquesta amistat ha suposat fer obra de reconciliació entre persones; sempre des de la delicadesa i la discreció que el caracteritzen.

Des de jove, el P. Josep Massot ha estat un treballador infatigable, ajudat per la seva memòria extraordinària i pel seu mètode de treball crític, rigorós i competent. Ha assolit un gran nivell d'especialització sobretot en els àmbits de la filologia —entre d'altres, en l'Obra del Cançoner Popular— i de la història contemporània, particularment de la guerra entre el 1936 i el 1939, dels seus temps previs i de les seves conseqüències. Les pàgines d'aquesta miscel·lània en són un bon testimoni.

Amb l'entrada al monestir el 1962, la seva vida personal s'enriquí amb una dimensió nova. Recentment, ell mateix en parlava en una entrevista, amb paraules que provenen de la regla de sant Benet, com d'una dedicació particular a buscar Déu de debò i a fer-ho en comunitat. La integració en la vida fraterna dins el mo-

nestir ha estat i és un enriquiment per a ell i ho ha estat i ho és per al conjunt de la comunitat, en el si de la qual ha prestat amb senzillesa els diversos serveis que li han correspost, per modestos que fossin. Després, amb l'ordenació presbiteral, se li confià un servei més enllà de la comunitat, que comporta l'explicació de la paraula bíblica, la celebració dels sagraments cristians, l'acolliment de les persones que s'atansen per compartir, per confrontar aspectes de la vida, per demanar un consell, etc. Parlant encara dels cinquanta anys d'ordenació, deia fa poc que ha procurat ajudar les persones que tenia a prop i moltes d'altres que en un moment determinat han acudit a ell per demanar ajuda, i això a molts nivells, des del científic i editorial fins a qüestions ben personals. I sovint, el primer nivell que acabo d'esmentar ha portat al segon.

Una part molt important del treball del P. Josep Massot l'ha ocupada la direcció de les Publicacions de l'Abadia de Montserrat, que li va ser confiada ara fa cinquanta anys. Va agafar una editorial que publicava relativament poca cosa, i pràcticament tot de tema religiós, i la va convertir en una editorial important i prestigiosa en l'àmbit català. La va obrir a una temàtica molt àmplia, des dels llibres infantils i d'aprenentatge musical fins als literaris i històrics, a més, és clar, dels de temàtica religiosa. Augmentà, també, el nombre de revistes editades per Montserrat. Inaugurà una oficina de Publicacions a Barcelona, a més de mantenir la direcció fonamentalment des de Montserrat. I hi obrí una botiga, també, a més de la de Montserrat, per a la venda del que l'editorial publica. Els Premis Crítica «Serra d'Or» han assolit sota la seva direcció un prestigi molt alt, que encara mantenen. Certament, hi ha un abans i un després de la direcció del P. Josep Massot a les nostres Publicacions, continuadores de les edicions de Montser-

rat, que tenen més de 500 anys d'història i que fan que el nostre monestir sigui, en antiguitat, la primera o segona casa editorial d'Europa. La crisi del món editorial, unida a la crisi econòmica, ha creat moltes dificultats a les nostres Publicacions. El P. Josep Massot ho ha viscut en primera persona, però ha buscat sempre la manera de fer que l'impacte negatiu fos el menor possible. Actualment, l'horitzó encara està ennuvolat, però això no treu gens de mèrit al P. Josep Massot, que amb el seu treball sense mirar horaris, amb el seu sacrifici personal i amb la seva competència en el sector, ha mantingut les nostres Publicacions com un servei de Montserrat a la fe i a la cultura.

Als inicis de la seva responsabilitat a les Publicacions, em van posar a treballar-hi per ajudar-lo; feia poc més d'un any que jo havia entrat al monestir. Aquells anys van ser quan vaig tenir ocasió de tractar-lo més a fons, de valorar-ne la personalitat, d'admirar la seva cultura tan àmplia i d'aprendre del seu mètode de treball acurat, amb tendència a l'excel·lència delicadament exigent, però comprensiu davant les dificultats i els errors dels altres.

El P. Josep Massot, a més del treball ingent que ha fet en l'àmbit de les Publicacions de l'Abadia de Montserrat i en el d'investigació i de divulgació dels seus estudis, ha dedicat una part de les seves tasques a la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans, a l'Acadèmia de Bones Lletres i a l'Associació de Llengua i Literatura Catalanes, de la qual ha estat un dels fundadors. Ho ha fet sempre com a membre de la comunitat de Montserrat i conscient que, a través d'ell, era el monestir que col·laborava en aquests àmbits a favor de la llengua, de la cultura, de la societat i de Catalunya. En aquest sentit, el P. Josep Massot ha contribuït, i contribueix encara, en un grau molt alt a la missió de servei que Montserrat vol exercir. Això és connatural a la seva condició

de monestir benedictí conreador de la cultura i de l'art i de santuari amb un notable abast eclesial i social. Rere tota l'aportació de Montserrat, hi ha una visió humanista que ve de l'Evangeli unida al desig de servir les persones i el país i de fer conèixer la dimensió cultural de la fe cristiana a una societat plural des del punt de vista de les creences. La nostra voluntat és que Montserrat continuï essent un espai de reflexió, de trobada, de pau, de conreu de la identitat personal i col·lectiva. Un espai que sigui com una mena de pulmó on es pugui respirar aire fresc en un context diferent; un espai on s'enriqueixi la cultura i el pensament en general amb un diàleg fructífer des de diverses posicions. El P. Josep Massot ha estat i és una persona molt important i significativa a l'hora de contribuir a fer realitat aquesta acció i aquesta projecció de Montserrat.

A JOSEP MASSOT, PERQUÈ S'HO MEREIX

Joandomènec Ros

President de l'Institut d'Estudis Catalans (2013-2021)

Ramon Margalef, que va rebre molts guardons nacionals i internacionals per la seva recerca en ecologia aquàtica i la seva obra escrita, solia dir, amb la seva fina ironia, que el que realment es premiava eren els anys, i no els mèrits. Era una manera modesta d'escapolir-se de les preguntes que, potser, se li farien tot seguit si acceptava que els mereixia, aquells premis.

Josep Massot complirà vuitanta anys el novembre d'enguany i, per tant, podria argumentar el mateix que Margalef: que els molts guardons que li han atorgat (Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, Premi Nacional de Cultura Popular, Creu de Sant Jordi, Medalla d'Honor de la Xarxa Vives d'Universitats, Medalla d'Or de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, entre d'altres) tenen més a veure amb la seva prosecta edat que amb els seus mèrits.

Però no ens enganyaria. La seva ha estat una vida de treball acadèmic intens i això és el que se li ha premiat, i molts cops. Sorprenen la ingent quantitat de feina que ha fet, i la varietat d'aquesta feina; com que hi ha diverses persones amb el mateix nom i primer cognom, es podria arribar a pensar que existeix més d'un Josep Massot i que aquests s'han ocupat de temàtiques també diverses.

Però no, tot ho ha fet en Josep Massot i Muntaner, monjo benedictí, filòleg, historiador, assagista; membre de l'Institut d'Estudis Catalans (dins de la Secció Històrico-Arqueològica, que presidí, i de la Fundació Mercè Rodoreda) i de l'Acadèmia de Bones Lletres (de la qual fou secretari); fundador de la Societat Catalana de Llengua i Literatura i de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (amb càrrecs directius en totes aquestes entitats); editor de les Publicacions de l'Abadia de Montserrat, de *Serra d'Or* i de *Randa*; conservador del fons de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya...

Moltes persones tenen la capacitat de fer feina; ja no són tantes les que poden fer molta feina, i encara menys les que fan molta feina en àmbits diversos. No crec que hi hagi ningú que, com en Josep Massot, faci tanta feina, en àmbits ben diferents i tan ben feta. Massot s'ha dedicat, entre altres coses, a fer conèixer l'impacte de la Guerra Civil i de la postguerra a les illes Balears; ha publicat molts volums d'*Escriptors i erudits contemporanis* que ens han fet conèixer tant figures consagrades com intel·lectuals que restaven ocults al gran públic. Massot es mou amb la mateixa facilitat i solidesa pel món medieval i pel contemporani, per la literatura i per la història, per la llengua i pel folklore, per Montserrat, per les Illes i pel país sencer. I a la tasca d'investigador en tots aquests àmbits hi suma la de gestor, que no és secundària. I la de pacificador

de més d'una disputa acadèmica; Massot, «suaviter in modo, fortiter in re», ha resolt al llarg de la vida més d'un conflicte acadèmic.

No continuo, perquè els diferents col·laboradors d'aquest volum d'homenatge en cantaran les excel·lències en cadascun d'aquest múltiples àmbits en els quals Josep Massot ha desenvolupat la seva tasca d'estudiós, d'erudit i d'agent cultural de primera línia. Es mereix un volum com aquest i, com que segueix treballant (i per molts anys!), aviat n'hi haurem de dedicar algun altre que reculli la seva activitat actual i futura.

Aquest 2021 Josep Massot i Muntaner compleix 80 anys i commemora els 50 anys de la seva ordenació presbiteral i els 50 anys com a director de Publicacions de l'Abadia de Montserrat. No és estrany, doncs, que el conegut com a pare Massot, home de consens i de prestigi, peça clau de la cultura, la historiografia i la intel·lectualitat a casa nostra, rebí un merescut homenatge en forma de miscel·lània, la qual recull la testimoniança de seixanta persones (filòlegs, historiadors, religiosos, literats...) de tots els territoris de parla catalana que estudien les diverses vessants del monjo, historiador i editor: l'historiador *tout court* i l'historiador de la literatura, la llengua, l'Església i la música, i també l'editor i el director de revistes com «Serra d'Or», «Randa» i «Studia Monastica». La miscel·lània es complementa amb una extensa bibliografia sobre Josep Massot, una cronologia biogràfica i un plec de fotografies que recull la seva vida i trajectòria.

